

MAGDALENA JUSZCZAK

ORCID 0000-0002-7668-8011

*Wyższa Szkoła Kadr Menedżerskich
w Koninie*

SOCIAL MEDIA JAKO PŁASZCZYZNA DYSKUSJI NAD SAMOBÓJSTWEM. ANALIZA PRZYPADKU

ABSTRACT. Juszcak Magdalena, *Social media jako płaszczyzna dyskusji nad samobójstwem. Analiza przypadku* [Social Media as a Discussing Suicide. A Case Study]. *Studia Edukacyjne* no. 63, 2021, Poznań 2021, pp. 133-147. Adam Mickiewicz University Press. ISSN 1233-6688. DOI: 10.14746/se.2021.63.9

Social media is an area of social expression. Internet users like to publish their views online, often remaining anonymous. Virtual discussions often concern controversial topics, suicide included. The anonymity enables people to present their views bluntly. The aim of this study was to analyze Internet users' comments on a teenager's suicide. The content was examined in terms of categories of comments, ways of expression of Internet users and division into types of comments.

The study was conducted using the content analysis method. The author analyzed 144 comments and 507 reactions following a post on one social network.

The study helped identify two sections of comments. One included opinions on suicide (divided into categories: empathic, informative, condolence, interpretative, other). Users posting comments in this section expressed empathy and sympathy for the victim's family. The other group of Internet users published negative and hurtful content in relation to this particular case and to suicides in general.

The second section of comments concerned the responses of Internet users to one controversial entry that provoked a heated discussion. One user's opinion indicated a negative attitude, lacking in empathy for the teenager's suicide. The response focused on the dispute referring to the above attitude of the Internet user, ignoring the substance of the entry.

The study justifies a conclusion that Internet users express their opinions on topics that are considered socially taboo. They are not afraid to air their feelings and take part in difficult conversations.

Key words: suicide, social media, adolescence, public opinion, case study

Celem niniejszego artykułu jest zbadanie opinii internautów portalu społecznościowego na temat młodocianego samobójcy, jak również samobójstwa w ujęciu ogólnym. Omówione zostało zjawisko aktu suicydalnego wraz z danymi statystycznymi występowania zjawiska w Polsce. W kolejnej

części przedstawiono metodę analizy treści, a następnie badania własne wraz z wnioskami na podstawie wybranego aktu samobójczego adolescenta.

Samobójstwo wśród młodzieży

Zjawisko samobójstwa towarzyszy ludziom od zarania dziejów. Temat ten był, i nadal jest, obszarem zainteresowania wielu subdyscyplin naukowych. Rozważania nad zachowaniami suicydalnymi poruszali psychiatrzy, psychologowie, kryminolodzy, socjologowie, jak również poeci czy filozofowie. Dokonywano prób opisu zjawiska, typologizacji, motywów i uwarunkowań, w tym psychospołecznych.

W zależności od subdyscypliny naukowej, powstało wiele definicji omawianego zjawiska. W potocznym rozumieniu samobójstwo to „celowe zachowanie samodestrukcyjne prowadzące do śmierci biologicznej”¹. Inaczej mówiąc, jest to świadome odebranie swojego życia.

W przypadku definicji naukowych, należy przytoczyć kilka z nich. Przede wszystkim tę, którą zaproponował francuski socjolog i pionier z zakresu zachowań suicydalnych w swojej dziedzinie – Emile Durkheim. Wskazał on, iż samobójstwem nazywa się

każdy przypadek śmierci, który bezpośrednio lub pośrednio wynika z pozytywnego działania ofiary, która wiedziała, że da ono taki rezultat².

Analizując powyższe wyjaśnienie zjawiska, można stwierdzić, iż akt samobójczy pojawia się wówczas, gdy jednostka dokonuje targnięcia na własne życie ze świadomością osiągnięcia skutecznego rezultatu, czyli śmierci.

Durkheim w swych rozważaniach uwzględnił również klasyfikację samobójstw i wyodrębnił cztery kategorie: altruistyczną (odnoszącą się do silnej więzi ze społeczeństwem), fatalistyczną (odnoszącą się do niemożności wpływania na własne życie i otoczenie), anomiczną (odnoszącą się do braku wszelkich regulacji w społeczeństwie) oraz egoistyczną (odnoszącą się do zerwania relacji z bliskimi)³.

Kolejną definicję stanowi zaproponowana przez polską socjolożkę – Marię Jarosz. Według niej, samobójstwo

jest rodzajem agresji – szczególnie, bo skierowanej przeciw jej sprawcy⁴.

¹ *Encyklopedia PWN*: <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/samobojstwo;3971663.html> [dostęp: 21.06.2020].

² E. Durkheim, *Samobójstwo*, Warszawa 2006.

³ Tamże.

⁴ M. Jarosz, *Samozniszczenie. Samobójstwo. Alkoholizm. Narkomania*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1980.

Jarosz wskazuje również, iż motywem popełnienia zbrodni wobec siebie samego nie jest raczej jeden powód, a określony łańcuch przyczynowy, którego każde ogniwo nie jest w pełni uświadomione⁵. Uczona ta w swojej książce *Samoniszczenie. Samobójstwo. Alkoholizm. Narkomania* omawia własną koncepcję zjawiska, odwołując się do durkheimowskiej teorii naukowej.

Erwin Stengel, austriacko-brytyjski neurolog, psychiatra oraz psychoanalityk, stwierdził, iż

zamachem samobójczym jest taki rozmyślny akt samouszkodzenia, który przed popełnieniem wyklucza w świadomości sprawcy pewność przeżycia⁶.

Zdaniem tego uczonego, prawdopodobieństwo ocalenia samobójcy jest ewentualnością, która wpisuje się w podejmowane ryzyko suicydenta. Można zatem uznać, że potencjalny samobójca zazwyczaj jedynie przewiduje własną śmierć i nie wyklucza przy tym możliwości przeżycia. Stengel takie zjawisko nazywa „zamiarem ewentualnym”⁷.

Na podstawie wyżej przytoczonych definicji można jednoznacznie stwierdzić, iż nadrzędnym celem samobójcy jest śmierć, a samobójstwo stanowi akt osiągnięcia tegoż celu. Jako zjawisko wieloczynnikowe podlega ono kategoryzacji.

Samobójstwo nie jest przypisane jedynie osobom dorosłym. Statystyki ukazują, iż zarówno młodzież, jak i dzieci decydują się na „śmierć z wyboru”. Dane dotyczące wieku młodocianych samobójców w Polsce przedstawia poniżej tabela 1.

Tabela 1
Dane dotyczące wieku młodocianych samobójców w Polsce
w latach 2013-2018

Rok	Grupa wiekowa		
	0 - 6	7 - 12	13 - 18
2013	0	4	144
2014	0	3	124
2015	0	5	114
2016	0	2	101
2017	0	1	115
2018	0	5	92
Razem	0	20	690

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów statystycznych policji dotyczących zamachów samobójczych zakończonych zgonem (...) 2013-2016 oraz 2017-2018.

⁵ Tamże.

⁶ B. Hołyst, *Samobójstwo – przypadek czy konieczność*, Warszawa 1983.

⁷ H. Malicka-Gorzelańczyk, *Opinie młodzieży o samobójstwie*, Bydgoszcz 2002.

Analizując wyniki statystyczne, w latach 2013-2018 najczęściej zgonów odnotowano w przedziale wiekowym 13 - 18 lat. Dzieci w wieku lat 0 do 6. lat w ogóle nie przejawiają tendencji samobójczych w badanym okresie. W przedziale wiekowym 7 - 12 odnotowano jedynie sporadyczne przypadki skutecznego popełnienia samobójstwa.

W przypadku grupy wiekowej 13 - 18, od roku 2013 nastąpiła wyraźna tendencja spadkowa liczby samobójstw, by w 2017 roku pojawił się ich wzrost. W 2018 roku liczba zgonów ponownie zmalała.

W grupie wiekowej 7 - 12 największą liczbę samobójstw odnotowano w roku 2015 i 2018 (5 osób), natomiast najmniejszą - w 2017 roku (1 osoba). W roku 2013 liczba młodocianych samobójców, w porównaniu z rokiem 2014, minimalnie zmalała. W 2016 roku można również zaobserwować spadek zgonów w porównaniu z rokiem 2015 (3 osoby).

Reasumując, problem samobójstw pojawia się już w bardzo młodej grupie adolescentów. Niestety, temat ten pozostaje w sferze społecznego tabu, a przypadki młodocianych samobójców nie są wystarczająco nagłaśniane w mediach, o czym będzie mowa w kolejnej części artykułu.

Metodologia

Podczas interpretacji komentarzy wykorzystywana jest technika analizy treści, która może przybrać charakter zarówno badań ilościowych, jak również jakościowych. Na potrzebę niniejszego badania wykorzystano metodę jakościową, która jest

pogłębioną analizą mniejszej liczby przypadków. (...) Badanie przeprowadza się poprzez dogłębne zrozumienie rzeczywistości w oczach aktorów społecznych danej zbiorowości⁸.

Analiza treści dotyczy odstępowania od bezpośredniej obserwacji zachowań jednostek bądź zadawania im pytań. Jest to

technika badawcza służąca obiektywnemu, systematycznemu (...) opisowi jawnej zawartości komunikatów⁹.

Badanie jakościowe prowadzone za pomocą analizy treści odbywa się na wielopłaszczyznowej interakcji pomiędzy:

⁸ R. Podgórski, *Metodologia badań socjologicznych. Kompendium wiedzy metodologicznej dla studentów*, Bydgoszcz - Olsztyn 2007.

⁹ K. Szczepaniak, *Zastosowanie analizy treści w badaniach artykułów prasowych - refleksje metodologiczne*, Acta Universitatis Lodzianensis, Folia Sociologica, 2012, 42.

zbiorem wiedzy na dany temat, dotychczasowymi przekonaniem i doświadczeniami autora oraz jego intencjami prowadzącymi do powstania tekstu; wiedzą, doświadczeniami i przekonaniem badacza; silnie wpływającym na proces tworzenia przekazu i jego późniejszej interpretacji kontekstem społecznym¹⁰.

Ponadto, podczas realizacji badania nie jest wymagany bezpośredni kontakt z osobą badaną (w tym przypadku z internautami).

Magdalena Lisowska-Magdżiarz rozróżnia analizę treści na model statystyczny, który odnosi się do metody ilościowej oraz model dyskursu wskazujący na metodę jakościową. Jak podaje autorka, w ramach modelu dyskursu

zamiast dokonywać szczegółowej wivisekcji każdego z badanych teksów, można wyjść od obserwacji, że w badanym materiale powtarzają się pewne względnie stałe zespoły i konfiguracje elementów, ideologiczne konstrukcje, dyskursy, opisujące różne aspekty funkcjonowania rzeczywistości¹¹.

Autorka ta wskazuje również na istotne pojęcia towarzyszące analizie treści:

- kategoryzacja - dotyczy łączenia w grupy (klasy, kategorie) obiektów odpowiadających wspólnym dla danej grupy (klasy, kategorii) kryteriom;
- kategoria - pojęcie abstrakcyjne oznaczające zespół (grupę, klasę) elementów, które łączy to, że posiadają pewne wspólne cechy, odróżniające je od innych elementów, które tych cech nie mają,
- klucz kategoryzacyjny - system kategorii, konieczny do dokonania AZ [analizy zawartości]¹².

Podstawowymi pytaniami zaś, stawianymi podczas badania analizy treści, są: **kto, co mówi, do kogo i z jakim skutkiem?** Oznacza to, iż przedmiotem badania są jednostki, treść przez nich wypowiedziana oraz rezultat, który został osiągnięty po zamieszczeniu treści.

Na podstawie powyższych elementów składowych zostało przeprowadzone badanie własne analizy treści.

Wyniki badań empirycznych

Analiza dokonywana jest na podstawie zamieszczonych komentarzy internautów pod wpisem dotyczącym samobójstwa 18-latką z Konina. Wpis opublikowano 9 maja 2017 roku o godzinie 10:17, a jego treść brzmi następująco: „*Tragedia w Koninie. Na torach kolejowych na wysokości II LO zginął*

¹⁰ Tamże.

¹¹ M. Lisowska-Magdżiarz, 2004 w: Tamże.

¹² Tamże.

18-latek. *Jak informuje policja, chłopak najprawdopodobniej popełnił samobójstwo*". Notka została opublikowana przez fanpage lokalnego portalu informacyjnego, lm.pl¹³. Informacje dotyczące popełnionego samobójstwa, oprócz powyższego źródła, można znaleźć w archiwalnych wpisach na: www.lm.pl oraz www.przeglادkoninski.pl. Na stronach internetowych została wyłączona opcja dodawania komentarzy. Wobec powyższego, jedynym źródłem analizy opinii społecznej pozostały opinie zamieszczone pod wpisem na portalu społecznościowym.

Obszarem eksplikacji komentarzy (Co mówiono? Jak mówiono? Do kogo mówiono?) był sposób przekazywania opinii oraz postaw dotyczących konkretnego samobójstwa, a także reakcji użytkowników na pozostawione komentarze.

W związku z wydarzeniami sprzed ponad dwóch lat, nie istnieje możliwość podania częstotliwości dodawania komentarzy przez internautów. Data publikowania każdorazowego wpisu została oszacowana przez portal na około 3 lata wstecz.

Opublikowany post udostępniło 148 użytkowników portalu społecznościowego, łącznie wpis skomentowały 144 osoby, natomiast 507 zareagowało tak zwaną emotikoną¹⁴, w tym: 292 osoby pozostawiły „płaczącą ikonkę”, 154 – „kciuk w górę”, 51 – „zdziwioną ikonkę”, 5 – „serce”, 3 – „złość”, 2 – „śmiejącą się ikonkę”.

Pierwsza część analizy dotyczyła reakcji emotikon, tak zwanych „lajków”. Od 2016 roku na portalu społecznościowym Facebook oprócz standardowego „kciuka w górę” oznaczającego „lubię to”, wprowadzono 5 dodatkowych reakcji: serce, śmiech, wow/zdziwienie, smutek, złość. Jest to odpowiedź twórców portalu na potrzeby użytkowników, które związane są z możliwością okazywania emocji w szerszym zakresie. Można zatem zinterpretować poszczególne reakcje jako:

- kciuk w górę – lubię to, podoba się, aprobatą zawartych treści, bez emocjonalnego zaangażowania;
- serce – kocham to, uwielbiam, aprobatą zawartych treści z emocjonalnym zaangażowaniem; w przypadku przykrych informacji wskazuje na empatię i współczucie;
- śmiech – powód do śmiechu, uśmiechanie się, ale również ironia i cynizm;
- wow/zdziwienie – reakcja na wątpliwe, mało wiarygodne bądź niepotwierdzone treści, sceptyczna postawa wobec zawartych informacji;

¹³ Portal Wielkopolski Wschodniej.

¹⁴ Emotikona, emotka – ideogram złożony ze znaków typograficznych, służący do okazywania nastroju bądź emocji w Internecie.

- przykro mi/płacząca emotikona – podłoże emocjonalne, osobiste przygnębienie wobec publikowanych treści, może mieć również wydźwięk ironiczny;

- złość – gniew, niezadowolenie, wyrażone bez przemocy (polityka.pl 2016)¹⁵.

Analizując reakcję internautów, zdecydowana większość, bo aż 64%, wybrała możliwość kliknięcia emotikony. Jest to jedna z najprostszych form określenia postaw wobec wpisów. Znaczenie poszczególnych znaków jest na tyle wymowne, aby móc określić, jakie internauci przejawiają odczucia względem zjawiska. Z analizy danych wynika, że 58% użytkowników portalu społecznego wybrało emotkę „przykro mi”, 30% – kciuk w górę, 10% – wow, 1% – serce, 0,6% – złość, 0,4% – śmiech.

Odnosząc się do zdefiniowanych znaczeń poszczególnych znaków, można stwierdzić, iż większość komentujących wykazywała wyrazy współczucia, smutku i przygnębienia wobec tragedii. Reakcja „lubię to” w przypadku tym niekoniecznie oznacza aprobowanie aktu samobójczego, a raczej wskazuje na empatię i brak obojętności względem tragedii. Wybór ikony „lubię to” może wynikać również z braku wiedzy dotyczącej znaczenia pozostałych symboli bądź przyzwyczajęń sprzed 2016 roku (zanim wprowadzono dodatkowe opcje na portalu społecznościowym Facebook).

Reakcja „wow” może wskazywać na niedowierzanie komentujących na informację o samobójstwie adolescenta.

Marginalne reakcje pojawiające się pod omawianym postem to serce, które również może wskazywać na okazywanie empatii i współczucia, złość jako negatywny stosunek do tragedii bądź bezradność w obliczu tragedii oraz uśmiech, który prawdopodobnie został wybrany przez tak zwanych hejterów¹⁶.

19% internautów udostępniło post na swoich kontaktach społecznościowych. Dzięki takiemu zabiegowi, informacja o młodocianym samobójcy trafia do większej liczby odbiorców. Zwraca to uwagę na problem społeczny, który również występuje w środowisku lokalnym.

Komentarze zostały podzielone na dwie sekcje. Pierwsza dotyczy wyrażania opinii dotyczącej samobójstwa, natomiast druga jest serią odpowiedzi na jeden kontrowersyjny w swej treści komentarz.

Omawiając pierwszą sekcję komentarzy, należy zaznaczyć, iż dotyczą one zarówno konkretnego samobójstwa, jak i aktu ogólnie. Spośród 52 komentarzy (pozostałe komentarze należą do sekcji drugiej), wyodrębniono 5 podgrup

¹⁵ <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/ludzieistyle/1652268,1,nowe-reakcje-na-facebooku--co-tak-naprawde-wyrazaja.read>

¹⁶ Hejter – osoba publikująca w Internecie agresywne, obraźliwe treści, nie pokrywające się z rzeczywistością.

określających postawy internautów wobec zdarzenia. 11 komentarzy z sekcji pierwszej przedstawiało emotikony wyrażające smutek, przygnębienie oraz symbol obrazujący znicz. Komentarze zawierające znaki bądź rysunki nie były brane pod uwagę podczas analizy treści. Pozostałe podkategorie, wraz z cytatami, przedstawiono w tabeli 2, z zachowaniem w tabelach 2 - 6 oryginalnej pisowni.

Tabela 2

Podkategorie komentarzy sekcji pierwszej dotyczące samobójstwa

Podkategorie komentarzy sekcji pierwszej	Wybrane cytaty internautów (z zachowaną oryginalną pisownią)
Empatyczne (zawierające w sobie: współczucie, niedowierzanie, przygnębienie)	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Wyraży współczucia dla rodziny....</i> • <i>Nie wierze w to :(((</i> • <i>Bardzo przykre. Nikt nie widzi tego, że kogoś coś dręczy za to mnóstwo ludzi do oceniania i pierd****a o człowieki oraz dołowania... a do pomocy? zero. współczucie dla rodziców</i> • <i>to duża tragedia ale może nie widział sensu w tym co mu oferowali w tym życiu najbliżsi, nie pochwalam tego, ale staram się zrozumieć ten świat jest chory ze swoimi fikcyjnymi aspektami, wszystko to jakaś iluzja miraża i karze płacić za to własną godnością to po prostu patologia</i>
Informacyjne (pytania i odpowiedzi dotyczące personaliów samobójcy)	<ul style="list-style-type: none"> • <i>A wiadomo jaki to chłopak z Konina</i> • <i>Tak z Konina ;(</i> • <i>Młody chłopak grał w gornniku</i> • <i>Imię i nazwisko samobójcy</i>
Kondolencyjne	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Kondolencje dla rodziny i znajomych</i> • <i>Szczere kondolencje i wyrazy współczucia rodzinie</i>
Interpretacyjne (domniemanie przyczyn popełnienia samobójstwa)	<ul style="list-style-type: none"> • <i>(...) Bo chłopak to miał coś z deklek żeby odbierać sobie życie.</i> • <i>wyobraźni że ktoś kto popełnia samobójstwo nie robi tego o tak... coś chłopaka pchnęło przeżycie (w tym wieku młody człowiek jest bardzo wrażliwy hormony zawód miłosny problem rodzinny) lub chorował na depresję</i>
Inne	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Jezu już to kilka dni temu było przecież ; o</i>

N = 41.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wcześniejszych danych.

Analizując treści komentarzy sekcji pierwszej, w większości dotyczyły współczucia i empatii. Internauci składali również kondolencje rodzinie młodocianego samobójcy. Nie występowały prześmiewcze komentarze. Jedynie dwa wpisy odnosiły się do ewentualnych chorób psychicznych młodociane-

go suicydenta, w tym jeden z nich ma negatywny wydźwięk (*miał coś z dekle, żeby odebrać sobie życie*).

Kolejna tabela 3 nawiązuje do wcześniej określonych problemów badawczych i obrazuje treści komentarzy internautów, którzy poruszali kwestie wieku, tragedii samej w sobie, rodziny zmarłego, powodu popełnienia czynu i inne konsekwencje zdarzenia.

Tabela 3

Podkategorie komentarzy sekcji pierwszej
ze względu na zmienne wynikające z postawionych problemów badawczych

Zmienne wynikające z postawionych problemów badawczych	Wybrane cytaty internautów (z zachowaną oryginalną pisownią)
Wiek samobójcy	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Piękny młody człowiek</i> • <i>Młody chłopak grał w górniku</i>
Tragedia – samobójstwo w ogólnym rozumieniu	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Matuchno kolejna osoba ;o ;o</i> • <i>ktoś kto popełnia samobójstwo..nie robi tego o tak</i> • <i>Juz trzeci wypadek na torach od wczoraj</i>
Rodzina zmarłego – wyrazy współczucia oraz kondolencje	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Kondolencje dla rodziny i znajomych</i> • <i>Tylko wyrazy współczucia dla rodziny</i> • <i>Tragedia dla rodziny</i>
Powód popełnienia samobójstwa	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Bo chłopak to miał coś z dekle żeby odbierać sobie życie.</i> • <i>wyobraźni że ktoś kto popełnia samobójstwo..nie robi tego o tak... coś chłopaka pchnęło..przeżycie (w tym wieku młody człowiek jest bardzo wrażliwy hormony zawód miłosny problem rodzinny) lub chorował na depresję</i>
Inne konsekwencje wydarzenia	–
Inne	<ul style="list-style-type: none"> • <i>A wiadomo jaki to chłopak z Konina</i> • <i>Wiadomo jak miał na imię i nazwisko</i> • <i>"Monitoring Osiedlowy" musiał nadejść i wywnioskować swoje teorie</i>

N = 41.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wcześniejszych danych.

Druga sekcja komentarzy dotyczy jednej opinii, która zapoczątkowała dyskusję wśród internautów. Liczba komentarzy w tej sekcji stanowi zdecydowaną większość, bo aż 89. Komentarz, o którym jest mowa, brzmi następująco: *Kolejny debil przez którego pociągi mają duże opóźnienia ;D hahaha*. Dyskusja w większości nie dotyczyła bezpośrednio zdarzenia, lecz reakcji na wypowiedzi o charakterze dewiacyjnym jednego z członków dyskusji.

Użytkowników kontestujących wypowiedź odnośnie cytowanego komentarza można przyporządkować do trzech podgrup, które są przedstawione w tabeli 4.

Tabela 4

Sposób wypowiedzi internautów sekcji drugiej

Sposób wypowiedzi	Wybrane cytaty internautów (z zachowaną oryginalną pisownią)
Kulturalny (nie naruszający godności współuczestników rozmowy)	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Z Twojej wypowiedzi wynika, że masz pojęcia o tym, że zaburzenia psychiczne mogą dotknąć każdego i nie życzę Ci, żebyś kiedyś musiał się z tym zmierzyć. Twoje komentarze świadczą tylko o tym, że jesteś człowiekiem, któremu brak jakiegokolwiek empatii.</i> • <i>Wiesz co Panie xxx nie każdy ma takie idealnie i super podejście do życia. Niektórzy nie potrafią poradzić sobie ze swoimi problemami bo są słabi ale widzę, że Ty tego nie potrafisz zrozumieć.</i>
Quasi-kulturalny (sposób wypowiedzi nosi znamiona wulgaryzmów, lecz nie należy traktować ich jako uwłaczających)	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Powiedz to jego rodzinie w twarz cwaniaczkę i oszczędz sobie takie komentarze</i> • <i>Opóźnienie to ty masz umysłowe ;) chłopak ginie na torach, a ty się martwisz o pociągi</i> • <i>Śmieci gadasz człowieku, ciekawa jestem co byś zrobił gdyby dotyczyło to kogoś z Twojej rodziny. Chyba jesteś na tyle chory umysłowo, że nie rozumiesz iż ktoś teraz przeżywa najgorsze chwile w życiu! A strzałą to przydałoby Ci się strzelić w ten łeb, może myślenie by wróciło.</i>
Wulgarny (uwłaczający godności współuczestników rozmowy)	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ale ty jesteś pierdolnięty człowieku. Jak bym spotkał twoich starych to powiedział bym im że wychowali debila</i> • <i>Wyobraź sobie że ty jesteś na tym miejscu, ktoś pisze takie pojebane rzeczy jak ty, a twoja rodzina to czyta! Gratulacje! Takich ludzi więcej! Ps. Pierdolnij się człowieku!</i> • <i>Bóg zabiera tych, których nie powinien, a takie kurwy jak ty zostawia. Gdzie tu sens.</i> • <i>Ty naprawdę jesteś debil i sam jesteś na świecie ciekawe jakby to był twój brat i tak jak pisałem wcześniej nigdy nie mów nigdy bo nie wiesz co się wydarzy aja mam w nosie że gdzieś tam nie zdazyłes</i>

N = 89.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wcześniejszych danych.

Większość komentarzy odnosiła się do kontrowersyjnego wpisu, natomiast dotyczących samego aktu samobójstwa czy ofiary było niewiele. Zestawienie typów komentarzy z przykładowymi cytatami przedstawia tabela 5.

Tabela 5

Podkategorie komentarzy sekcji drugiej
ze względu na zmienne wynikające z postawionych problemów badawczych

Zmienne wynikające z postawionych problemów badawczych	Wybrane cytaty internautów (z zachowaną oryginalną pisownią)
Wiek samobójcy	<ul style="list-style-type: none"> o tobie go nie szkoda, ze 18 latek się rzucił pod pociąg;
Tragedia – samobójstwo w ogólnym rozumieniu	<ul style="list-style-type: none"> nie życzę Ci żebyś był kiedyś rodzicem takiego dziecka i żebyś nie musiał być w takiej sytuacji. Niektórzy nie potrafią poradzić sobie ze swoimi problemami bo są słabi ale widzę, że Ty tego nie potrafisz zrozumieć Bóg zabiera tych, których nie powinien
Rodzina zmarłego – wyrazy współczucia oraz kondolencje	<ul style="list-style-type: none"> Powiedz to jego rodzinie w twarz cwaniaczku i oszczędz sobie takie komentarze. Wyobraź sobie że ty jesteś na tym miejscu, ktoś pisze takie pojebane rzeczy jak ty, a twoja rodzina to czyta !
Powód popełnienia samobójstwa	<ul style="list-style-type: none"> nie każdy ma takie idealnie i super podejście do życia. Niektórzy nie potrafią poradzić sobie ze swoimi problemami bo są słabi ale widzę, że Ty tego nie potrafisz zrozumieć. Z Twojej wypowiedzi wynika, że masz pojęcia o tym, że zaburzenia psychiczne mogą dotknąć każdego i nie życzę Ci, żebyś kiedyś musiał się z tym zmierzyć.
Inne konsekwencje wydarzenia	<ul style="list-style-type: none"> To pomyśl sobie że ktoś jechał tym pociągiem na spotkanie o prace, przez to że jeden typek który nie pomyślał o innych tylko o sobie wskoczył pod pociąg i dany człowiek mógł stracić dobrą pracę... Ma rację, tylko trochę ostro ją wypowiedział. Szkoda gościa, ale kuźwa takie rzucanie się pod pociąg to mocno egoistyczne jest. OOOO PATRZCIE JAKI TO JA JESTEM SAMOBÓJCA, RZUCĘ SIĘ POD POCIĄG I OPÓŹNIĘ GO. Co z tego, że można się potem wytłumaczyć na rozmowie o pracę. Ja się na przykład spóźniać nie lubię i bym był, za przeproszeniem, wkurwiony, że przez jakiegoś egoistę mam opóźnienie
Inne	<ul style="list-style-type: none"> Jesteście tak płytki i widzicie tylko jedno. O mój boże chłopak umarł na torach to takie straszne jakie to smutne... A spojrzcie na to może z innej strony? Inni ludzie też mają problemy a jakoś się nie zabijają. Zobaczcie też że ten o to „biedny chłopak” przysporzył wielu innym ludziom problemów, ale nie wy jesteście za płytki by to zobaczyć :) Prawdziwy facet nie zabija się bo coś mu nie idzie tylko wstaje i idzie dalej :) Patrzycie tylko w jeden punkt zamiast patrzeć na wiele. (...) Ani razu nie myślałem o samobójstwie, nie mieszkam już z matką, mam jedzenia pod dostatkiem, forsy też nie brakuje. Było wiele problemów ale dałem radę :) I to właśnie pokazuje że ja zostałem nauczony jak sobie w życiu radzić... Jak to mawiają

Inne	<i>Silni staną się silniejsi, a słabsi przepadną. Ten chłopak właśnie należał do słabszych i to z własnego wyboru, więc nie wiem o co macie do mnie taki problem bo każdy z was pisze mniej więcej to samo tylko w różnych słowach, a ja tylko siedzę i się z was śmieje</i>
------	--

N = 89.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wcześniejszych danych.

Rodzaje komentarzy internautów kierujących swoje wpisy do konkretnego użytkownika dyskusji przedstawia tabela 6.

Tabela 6

Rodzaje komentarzy internautów sekcji drugiej

Rodzaj komentarzy	Wybrane cytaty internautów (z zachowaną oryginalną pisownią)
Moralizatorskie	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Wstyd czytać to co wypisujesz. (...)</i> • <i>(...) chyba nie zdajesz sobie sprawy w jakim stanie psychicznym jest osoba, która decyduje się na ten ostateczny krok, jakim jest samobójstwo. Bardzo mnie cieszy, że ty nigdy nie miałeś myśli samobójczych ani problemów na tyle poważnych, że nie na tyle poważnych, że nie mogłabyś sobie z nimi poradzić. Ale właśnie dlatego nie masz prawa oceniać ludzi, którzy nie mieli tak kolorowo w życiu</i>
Negujące stosunek do samobójcy	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Brak mi słów rodzice stracili jedynego syna przeżywają tragedię a ty xxx nawet nie pomyślisz ale mało wiesz o życiu</i> • <i>nie mów hop dopóki nieprzeskoczysz jeździ się samochodami jak mówisz że jesteś mężczyzną a nie pociągami i nie mów tak to był mój sąsiad nie oceniaj jak nie wesz co się naprawdę wydarzyło</i>
Oceniające poziom inteligencji osoby komentującej	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Wstydz się czkowieku. Zero mózgu. Zero wychowania. Nie znasz ludzi a obrazasz</i>
Pogardliwe	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Lepiej być plastik..niż pajacem....oj myślisz że będę się denerować na twoje wypociny...mam zlew...mam nadzieję że dopadnie cię karma.. Trcohe współczucia dla drugiego człowieka...jego rodziny przyjaciół znajomych..którzy to czytają</i>
Traktujące jako brak empatii	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Czuje się, jakbym musiała tłumaczyć to małemu dziecku, a zdaje się, że małym dzieckiem już nie jesteś. Troszke więcej empatii. Poczytaj sobie jakieś artykuły o tej chorobie i zobaczysz, o co tu chodzi</i>
Inne	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Czy człowiekowi, który umiera na raka lub inną chorobę też powiedzialbys, że jest pizda i lepiej, żeby już zdechl? Bo przecież ty jakos całe życie przeżyłeś niezachorowując na raka, więc można? Można. Jebac wszystkich chorych ludzi. Zamknijmy szpitale, odrzucmy medycynę. Wrocmy do sredniowiecza, gdzie faktycznie szanse na przeżycie mieli ci najsilniejsi ;)</i>

N = 89.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wcześniejszych danych.

Użytkownik publikujący kontrowersyjne treści w opinii publicznej dokonał wpisu o świadomej manipulacji komentarzami. Jego zamiarem była analiza reakcji oraz treści ripost użytkowników wobec przedstawianych negatywnych, wręcz patologicznych postaw.

Dzięki temu teraz widzę, jak duża ilość osób nie ma sobą nic do zaprezentowania, która potrafi tylko obrażać i pokazywać niziny ludzkości! Nie spodziewałem się, że będzie aż tak źle:/ Naprawdę tylko Jedna osoba na tyle użytkowników co pisało umie złożyć inteligentną wypowiedź? (...) Za większość przepraszam, ale w jednym zdaniu nie zmienię... Wy co tacy mądrzy jesteście w gębie i przez neta, ci co tylko obrażają i nie potrafią nawet normalnego zdania napisać.... Gardzę ludźmi takimi jak wy, bo naprawdę reprezentujecie niższą klasę społeczną, tak zwany „plebs”. Spróbujcie następnym razem pokazać się z inteligentnej i elokwentnej strony, a nie ze strony napięcia i wulgarnego dziecka.

Użytkownik pochwalił jedynie kilku uczestników dyskusji za merytoryczne i kulturalne wypowiedzi. Pozostałej części członków dyskusji zarzucił wulgarnie epitetę oraz nieadekwatne treści w przestrzeni online.

Po zamieszczeniu komentarza wyjaśniającego pojawiły się odpowiedzi, które w dalszym ciągu podważały zarówno wcześniejsze, skrajnie negatywne, opinie użytkownika, jak również komentarz wyjaśniający. Padły takie stwierdzenia, jak:

- Bardzo nie ładnie z Pana strony. To wielka tragedia.

- Uważam że Twoje sprawdzenie reakcji na taki komentarz jest nie na miejscu. Rozumiem Twoją chęć sprawdzenia tej reakcji, ale mogłeś wybrać trochę mniej delikatną sprawę. Samobójstwo to nie są żarty. Ludzie podejmują taką decyzję z bezsilności i nie z minuty na minutę tylko jak wspomniała Pani xxx miesiącami albo i latami. Popieram Twój pomysł, ale wybrałeś po prostu zły temat. Pozdrawiam :)

W przypadku komentarzy sekcji drugiej, nawet jeśli kontrowersyjne opinie były umieszczone celowo, temat samobójstwa generuje duże pokłady emocji. Użytkownicy nie zgadzają się z negatywnymi opiniami dotyczącymi aktu suicydalnego. Na podstawie analizy można wysunąć wnioski, iż w dużej mierze takie opinie mają wulgarny charakter i często odnoszą się do kwestii niezwiązanych z głównym tematem konwersacji. Można wywnioskować, że sam akt popełnienia samobójstwa przez osobę młodą nie budzi skrajnych odczuć, lecz opinie, które nie są popierane przez ogół społeczeństwa.

Wnioski

Po dokonanej analizie źródła możliwe jest określenie treści, sposobów oraz adresatów komentarzy poruszających temat samobójstwa.

Odnosząc się do „co mówiono” wyodrębniono następujące obszary tematyczne:

- współczucie i okazywanie smutku oraz wsparcia dla rodziny młodocianego samobójcy;
- wyśmiewanie i kierowanie wyzwisk pod adresem samobójcy;
- sprzeciw wobec negatywnych komentarzy, moralizowanie, jak również używanie wulgaryzmów i polemika.

Należy również zwrócić uwagę, że negatywne komentarze zostały opublikowane w wyniku domniemanego eksperymentu społecznego przez jednego z użytkowników dyskusji. Jednakże, po wyeliminowaniu wyżej wspomnianego zabiegu, jedynie jedna osoba przyznała, że samobójca jest egoistą niezwracającym uwagi na konsekwencje swojego czynu. Pozostała część komentarzy wskazywała na wyrazy współczucia, smutku oraz empatii.

W kontekście „jak mówiono” – ponownie można odnieść się do wpisów, które nie zostały opublikowane w wyniku „eksperymentu”. Wobec komentarzy niebiorących udziału w sztucznie wywołanej dyskusji, zdecydowana większość opinii wykazywała duży zasób empatii i współczucia. Użytkownicy posługiwali się zarówno symbolami, takimi jak emotikony, jak również tekstem pisanym.

Odnosząc się „do kogo” – należy wyodrębnić trzy podmioty analizy:

- rodzice ofiary,
- samobójca,
- użytkownik, podjudzający pozostałych internautów do kontrowersyjnej dyskusji.

Internauci objęci sekcją pierwszą komentarzy zwracali największą uwagę na tragedię *sensu stricto* oraz rodzinę zmarłego. Młodociany wiek samobójcy nie wywołał skrajnych emocji, nawet nie był obiektem dyskusji. Internauci również nie doszukiwali się dodatkowych znaczeń i przyczyn czynu.

W odniesieniu do sekcji drugiej komentarzy, osoby skupiły się na negowaniu i swoistym bronienu aktu samobójczego, podważając skrajnie negatywną opinię jednego z komentujących. Dyskusja opierała się na wymianie poglądów skierowanych do jednego z komentujących, oddalając się w sposób całkowity od sedna tematu.

Na podstawie analizy komentarzy można uznać, iż postawa społeczna internautów wobec aktu samobójstwa jest poprawna. W większości badani okazali właściwe dla tematu odczucia, jakimi są empatia, współczucie i smutek. W skrajnych przypadkach wystąpiły komentarze wskazujące na obronę samobójcy i moralizowanie osób o niewłaściwym, w opinii społecznej, stosunku do śmierci. W tym przypadku sposób komentowania można uznać za niewłaściwy, zwłaszcza w sytuacji, kiedy dotyczy istotnego społecznie tematu, jakim jest śmierć samobójcza. W większości omawianych komentarzy sposób wyrażania opinii był bowiem wulgarny i obciążony niebywałymi pokladami nienawiści, których we współczesnym społeczeństwie nie brakuje.

BIBLIOGRAFIA

- Durkheim E., *Samobójstwo*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2006.
- Frankfort-Nachmias C., Nachmias D., *Metody badawcze w naukach społecznych*, Zysk i S-ka Wydawnictwo, Poznań 1996.
- Hołyst B., *Samobójstwo – przypadek czy konieczność*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1983.
- Jarosz M., *Samozniszczenie. Samobójstwo. Alkoholizm. Narkomania*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1980.
- Malicka-Gorzelańczyk H., *Opinie młodzieży o samobójstwie*, Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2002.
- Podgórski R., *Metodologia badań socjologicznych. Kompendium wiedzy metodologicznej dla studentów*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz – Olsztyn 2007.
- Samobójstwo* w: *Encyklopedia PWN*: <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/samobojstwo;3971663.html> [dostęp: 21.06.2020].
- Szczepaniak K., *Zastosowanie analizy treści w badaniach artykułów prasowych – refleksje metodologiczne*, *Acta Universitatis Lodzensis, Folia Sociologica*, 2012, 42.
- Zamachy samobójcze – od 2013 do 2016*: <http://www.statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze/122324,Zamachy-samobojcze-od-2013-do-2016.html> [dostęp: 21.06.2020].